

Skanör brinner!

Det brann i många städer i Sverige under slutet av 1800-talet. Härnösand och Sundsvall är bara några exempel. Staten krävde nya brand- och byggnadsförordningar, men vad hjälpte det en stad som Skanör när elden kom lös en majdag 1885.

Under 1800-talet halkade Skanör och Falsterbo efter den övriga världen. I övriga Sverige enskiftades jordbruket, ångmaskinen och järnvägen gjorde arbete och transporter enklare, men här nere var det tyst och tomt. Männen var på sjön som sjömän eller kaptener på Malmö- och Trelleborgsredarnas fartyg. De reste jorden runt och måste ha sett mycket, men de omsatte inte den nya tiden i praktik på hemorten. Tvärtom, man ville inte ens vara stad längre. Landskommun var billigare än att ha borgmästare och magistrat.

Prövningens tid inleddes 1872 då en stormflod sköljde över Ljungen. Det var början till en ny tid som svepte in. Två år senare brann flera kvarter i Skanör ner och man började tänka på en ny stadsplan.

Branden 1885 började ute på Värnen, området norr om kyrkan. Glöd från en skorsten tände på ett halmtak och en stark vind förde elden vidare till intilliggande hus. Husen på Värnen låg lite avsides så ingen trodde väl att staden var i direkt fara, men alla tog sina brandhakar och vattenspannar och hjälpte till med släckningen.

Hemma i stadens gårdar satt kvinnorna med barnen kring sig och med gårdens papper och värdehandlingar i famnen. Liksom när åskan gick så var man alltid beredd att med kort varsel rädda det viktigaste.

Släckningsarbetet gick inte bra, vinden var för stark och nu hotades prästgården som låg mellan Värnen och staden. Det blev brått med att rädda inventarier och hela kyrkoarkivet, som bars över till kyrkan. Nu stod prästgårdens byggnader inte att rädda och därmed låg hela staden öppen för eldens raseri.

Skanörs halmtäckta korsvikeshus stod i klungor, lutade mot varandra längs smala, vindande gator med tillsynes omotiverade öppna platser lite här och var. Vinden vände nu mot nord och elden spred sig med »samma takt som en man går«. Ner längs Väster- och Mellangatorna svepte nu elden och då den kom till stadens slut i söder var den fortfarande hungrig och svängde med vindens hjälp upp längs Östergatan.

Skanörs innevånare hade samlats ute i Store vång med sina få räddade ägodelar. När kvällen kom inkvarterades man hos grannarna i de kvarvarande gårdarna och i kyrkan.

Dagarna efter branden summerades katastrofen. Nittio hus och gårdar var borta. De delar av staden som klarat sig låg i nordost, det var Möen med Vånggatan, gårdarna kring Rådhusstorget och längs Knävångsgatan.

Märkligt nog hade även denna gång tre fastigheter vid Stora Mellangatan klarat sig. Det var bl a Fattighuset och den gård som än i dag ligger snett emot Gästis. De klarade sig genom båda bränderna, förmodligen för att de låg i ett eget kvarter med lite mer avstånd till omkringliggande hus än resten av bebyggelsen. Fast det kanske bara var tur, det skall man ju också ha.

Christian Kindblad

Läs mer i Callunas tidskrift »På Ljungen 14«

KARTA
öfver
SKANÖR

omfattande stadsplanen med gator och tomter

Upprättad år 1875 af
Georg Gustafsson
Förste Landtmätare i Malmåkers Län
genom
A. W. Götthorström

Lagmanshejdan

Torget

Torg

Officielt
Gillres,
på Säk. Kongl. Majts Nådiga Befehl af denna dag till
Dess Befälningshafvande i Skånska Län utvisas
Stockholms Stott den 1 Februari 1878
På Nådige befällning
G. Thyselius

Vidimmas
Ex officio
A. W. Götthorström

1000 af verkliga längden.

Karta över Skanör 1875. Markeringen visar var bränderna började.

Stora Torget i Skanör före 1874. Rådhuset till vänster och skolan till höger. Rakt fram syns Lilla Mellangatan som gick ned till Lilla Torg eller Gåsatorget som det också kallades. Det var området kring Gåsatorget som brann ner 1874 och därefter lades ut som fyra stora kvarter. Söndadsklädda urinnevånare har samlats för fotograferingen. Trolig fotograf är klockaren och skolläraren Lars Johan Kjellberg (1828-1883).

Skanörs kyrka omkring 1878. Skolan skymtar till vänster och till höger ser vi en gavel av Klockaregården. Denna låg inne på kyrkogården och revs omkring 1890. Lägg märke till alla hålen i kyrkomurarna. De användes till att fästa balkar för byggnadsställningar då kyrkan skulle kalkas eller taket tätas.

Skanör omkring 1878. Östergatan norrut från nuvarande Skepparegatan. Längst ner i gatan ser vi Rådhuset och kyrkan. Vi skymtar även Klockargården. Den vita gaveln mitt i bild är ett nybyggt hus på den del av Östergatan som brann 1874. Övriga hus brann alla ner 1885. Mannen till vänster skall enligt uppgift vara stadens herde Hans Jöns Jonasson Pihl, kallad Hans Höre 1841-1927. Flickan är Johan Henrik Anders Charlotta.

Skanör omkring 1878. Östergatan söderut från samma plats som föregående bild.
Från vänster ser vi gården nr. 33 Peter Andersson, nr. 32 Anders Svensson, mitt i bild gården nr. 19 Fredrik Olssons änka,
därefter nr. 16 Kristoffer Persson och nr. 13 Thomas Hansson. Samtliga gårdar försvann i lågorna 1885.

Skanör på 1870-talet. Till höger skimtar Prästgårdens trädgård. Vi befinner oss på nuvarande Kyrkogatan i höjd med Mellangatan och ser västerut mot Bakdjupet. Gården till vänster är Truls Mårten Beatas. Här var dansbana för sjömän på 1870-talet. Samtliga gårdar brann ner till grunden på några timmar den 2 maj 1885.

Skanör i början på 1870-talet. Vi ser Stora Mellangatan söderut från Kyrkogatan.
Närmast ligger Kustvakten Per Möllers gård, därefter Johan Peter Örnbergs, Jöns Hanssons, Jöns Nilssons och änkan Holmbäcks gårdar.
Samtliga hus och gårdar brann ner 1885.